

براهوئی انشائیہ ٹی راجی ویل نادریک

عائشہ وہاب

براهوئی اسکالر، شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان

Abstract

Brahui fiction has its dimensions, beside Novel, Short Story and Drama, the fourth part of Brahui fiction is known as "Inshaeya". The word inshaeya can be translated as Essay. It can be describing as the shortest form of Short Story. the Brahui essay is a part of fiction. The purpose of writing this title is to identify social issues of the community in inshaeya. the history of shortest short story in Brahui commenced from 1960. When "Shirookh" published by Mr. Kamil-ul- Qadri, the decade of 60ties opened corridor for Brahui Inshaeya, after Qadri the local writers had worked on inshaeya. it is a part of Brahui fiction now. This paper has it objected to identified the inshaeya that the social problems have been addressed in. a qualitative research methodology has been adopted to complete this paper, the mod of this paper by topic is descriptive research. And the secondary source of data has been used and it has limited with the work of Mr. Kamil-ul-Qadri, Haji Abdul Latif Bangulzai, Prof. Khudaedad Gul, Mr. Arif Zia and Mr. Ghamkhar Hayat in premises of Sarawan. This ends with the question why the work on ishaeya is slow in Brahui then the Short Story.

Key words: Inshaeya, Shirokh, Brahui fiction, Society, social issues.

موضوع آک: Objective

داسر حال ءے نوشتہ کنگ نامقصد براہوئی انشائیہ ٹی ہرا کہ راجی ویل آکوا وقتا نشانہ ہی کنگ اوفتیاں ہرا کہ خلقت ءے ویلاک گیر کرینو اوقتا پامداری تون اوار راجی ویل آتے ویل سرپند منگ ۔ براہوئی انشائیہ راج نامو گونڈا نکا حقیقت نگاری آ نوشت ءے ہرائی راج نیاڑی ، پیرو ورنہ ، چنا ، بے وس ولاچار ، مسڑھ ومار ، جنوزان ، یتیم آتے تینا زندنا ہریش ٹی ہرا کہ ویل آک گیر کرینو اوفتے لس بندغ نامونا تنگ اوقتا ویل آتے سرپند منگ و مخلوق ٹی احساس ودی کنگ ۔ تاکہ قاری ہمو راج ناہرنا زک آویل ءے سرپند مرے کہ نا خلقت ٹی اخدر تینا راج نامخلوق کن مہر ارے ۔ تینا راج نامو لنگر اچنا ، کاٹم پیشن آ مسڑھ ، بے وس آغریب ، لاچار مخلوق ، تون اوار راج ہر بندغ کن احساس وجوزہ ارے یاف؟

انت سوب ءے کہ نن تینا راج ءے سرپند مفنہ؟

انت نن تینا راج کن اونا ویل آتے خلقت نامونا تنگ کپنہ؟

انت انشائیہ ٹی نا حقیقی آراج نا ویل آک افس؟

اگر ارن تونے تینا راج ناہر ہمو ویل آغور و فکر کروئی ءے ہرانا ڈس و نشانہ ہی کنگ کن اسہ انشائیہ اس نوشتہ کنگا نے ۔ اوٹی ہرا کہ فکر و خیال تون اوار سخ ءے اودے نن تینا راج نا جوانی کن استعمال کین ۔ تینا راج ناراجی ویل آتے مرکنگ کن تینا راج نامخلوق ءے پامداری کین ۔ تاکہ ناراج اسہ پر امن اوار راج اس جوڑ مرے ۔ اینوترا اوڑا انگاراج ءے اسٹ کنگ کن پوہ کنگ المی ءے ۔ ایمنی راج ٹی ہمو وختا بریک ہرا وختا نن خوانندہ غاک تینا راج نامخلوق ءے جوانی تا پارہ غاروان کین ۔ اوقتا رجحان ءے جوانی کنگ نا پارہ غاشاغن گڑا ناراج ویل آتا گواچی منگ ان بچک ۔

براہوئی انشائیہ ناروم

انشائیہ نا بنامانتین ان مس ہرا کہ تینا زند خواری و سختی تے 1580ء ٹی چھاپ کرلیفے ۔ ہمو کان انشائیہ ناروم نا بنامس او اینواسکان ہر زبان ٹی انشائیہ نوشتہ منگ ٹی ءے ۔ براہوئی ادب ٹی اولیکو وار کامل القادری شروخ ٹی گڑا اس انشائیہ نوشتہ کرے ہندن چندی پین انشائیہ نا نوشتہ غاکتاب

اک مستی بریہ ہمار۔ انشائیہ ہموگو نڈانگا نوشتہ پاننگک ہراٹی راج نا حقیقت نگاری مخلوق نامونا بریک۔ اوٹی ہرا کہ تجربہ و تجربہ غاک زندے سوگو جوڑ کرینو او فقاد رک ملک۔ دا اسہ مزاحیہ اندازاٹ راج ناویل آتا طنز کر یسہ بریک۔ ہراٹان ہمو راج نا خلقت گڑتی تا گواچی مر یسہ کیک۔ راجی ویل اک ہر دورٹی چندی مخلوق کن گڑتی نا سبب جوڑ مسونو۔ او اینو اسکان جوڑ مر یسہ بنگک ٹی او۔ ولے دا فقا پامداری کن راج نا قلم کار اک تینا وڑاٹ اسہ مزاحیہ انداز ٹی طنز کر یسہ ہمو ویل ے ایسر کنگک و او نا ودی مننگ نا سوب ے تینا اخلاقی اسلوب اٹ پاش کنگک نا کوشت ے کیک۔ ہرا انشائیہ نگار راج نا ہمو ویل ے تینا طب و اسلوب نا اواری ٹی قاری تے سر پند کنگک نا کوشت ے کیک۔ ہراٹان راج نا مخلوق ے پامداری تون او اسخ اس ملے۔ اندا سوب ے انشائیہ نا صنف اینو اسکان چندی قلم کار او مخلوق نا پسندنا سوب جوڑ مسونے۔ ہرا انشائیہ بندغ نا فطری جوزہ و احساس آتا درشانی کن او فقا نازک آ جوزہ غاتے تینائی کر یسہ بسونے او حقیقت نا لیس ٹی او فقا شاعنگک نا کوشت کر یسہ بسونے ہراٹان انشائیہ مستی ردوم ٹی گام گچ کر یسہ بنگک ے۔

”شام نا وخت اسکہ نورا تینا تمبوٹی بھاز بے قرار تو لوک اس۔ خاخر لگا کہ او نا مون خاخر نا روشنائی ٹی زہیر خننگا کہ پیشن ہم خاخر او نا است ٹی لمبہ کرے کہ ہموکل آ اسہ بدر ے بندغس او نا تمبوٹی پیہا او پارے تہ خفتو! ای اسہ خلکو کو بندغ نسے اٹ۔ او کنے ارا ا فک سرکار نا سم و بل کنا کا ٹم نارند ٹی ے۔ ای نریوہ۔ او داڑے ایڑے جھپ کیوہ۔ کنے ڈھلنگ کہ جا گے نسے سیٹیک۔ ای نا در آبا ہوٹ ٹی بسنٹ۔ کنا بہادر آ نورا! ای نا سخاوت ے نیکی نا بھلو پن نسے بنگنٹ۔ قوم نا کل عالم نا پن ے جوانی اٹ ہلیرہ۔ نورا مون ے ہڑ سا پارے دا تمبو نا خواجہ ایہن تو ای اٹ۔ ولے اصل اٹ دا خدا نا مال ے۔ بر تول آرام کرک۔ دا کل گڑاتے تینا او ہر گڑ اس کہ نے بکار مرے شک کپیس۔ دا کل نعمت آک خدا نا تر کو۔ خدا نا تر وکاتے ٹی ہندن کہ کنا حق ے ہمون دا فقا ٹی نا ہم بنخ ارے۔ ہمو شام آ نورا تینا مہمان کہ بھاز جی و جان اٹ خدمت کرے دے ٹک آن مست او دبش کرے پار یسہ ارف دا زراک حاضر ے۔ کنا شوخ انگا بور نے دننگ کن تیار سلو کے داٹان مست کہ دے ٹک ایسہ او نے کس نسے خننی دا کان پیشتم ان۔“ (القادری، ۱۹۷۰، ۱۱)

ننارسم و دودا آتیٹی باہوٹ ہمو رسم ے۔ ہراٹی اسہ پین ضرورت مند اس برے او نا ضرورت آتے تینا جان و عزت ے تننگ ان پد پچفنگ کیسہ۔ ہراوختا کہ ننا زبان و دودور بیدہ غاتیان تعلق تنخوا کا ہر بندغ تینا غیرت کن مدام کہک و لے اودے ایلو نانا جان و مال نا بھاز خیال مریک۔ اگہ او نا کاٹم آ اسہ بھلو ویل اس بروئی مرے۔ اودے نخنے کہ داگرا کنا خیرٹی اف تو اودے تینا جان و مال ے دعوا خلیک و لے تینا زبان نا پابندی ے کیک۔ ننا راج ٹی زبان بندغ ناکل ان بھلا عزت سر پند متنگ۔ اگہ کس نس تینا زبان ٹی کس ے بشقا تو اودے کس بچ پانگ کپک۔ اگہ کس ے تینا زبان ے تس کہ دا کاریم ے نیکن داوڑاٹ کیوہ تو تینا زبان ے پور و کنگ کن اوموت و زندتون جنگ و جھیرا کنگ کن تیار مریک۔ تینے خطرہ ٹی بٹک۔ و لے تینا زبان ے پور و کنگ کن واگ کیک۔ اگہ کس بے وس و لاچار جوڑ مرے۔ تینا دائے نیا سر کے تونی اودے تینا کمزور آ بندغ سر پند مریسہ اودے تینا باہوٹ ٹی ہلیسہ۔ ننا رسم ٹی داہم ارے کہ ہراوختا کہ کس نا اراغابس۔ تینا قصور ے منا تونی اودے معاف کیسہ۔ اگہ کس جنگ نامیدان ٹی تینا سلایے بے تو اوڑتن جنگ کنگ لغوری مریک۔

”امر کہ اسہ چراغ نس ایلو چراغ کلفک۔ ء او ناروشنائی ٹی بچو کمی نس مفک۔ ہندی اٹ بدر آ مہمان کہ نورانا داہیت آتے بنگ تو او نا است ٹی ہم روشنائی پیدا مس۔ او زان تے آ مس۔ تینا کاٹم ء نورانا نت تے آتھا۔ اوخو بیک شولسا ہو غنسا۔ اے سخی آنورا داسا نے ایوہ کاوہ۔ داخل ء خدمت آتے ہمو ابراہیم کہ کرینس کہ او مارنا ناخونی ے۔ داہیت نا بنگ تو نوران غصہ و قہرا ان لڑنگ ٹی تما۔ او ابراہیم ء پارے کہ نی کنادرا بسنس باہوٹ مسنس۔ او تینا کاٹم ء کئے آپیش کر لیس۔ ہندا خاطر ان ای داوختا نے آدو بڑا کنگ تینکن معیارس چاوہ۔ داسا نے آد اخطا معاف ے۔ پین سہ سری خیسن پیہن تین تون ارف افو ہرانگ کہ خواہسہ ان او پدا کنا مومن ٹی تمپیس۔ کناویر نا خاخر ہندن اٹ پدین مروے۔ (القادری، ۱۹۷۰، ۱۲)

ننا علاقہ ٹی کل ان بھلا ویل دادے کہ نن پین تون دغا بازی کنگ کپنہ۔ ننا زبان و ننا است اسٹ مریک۔ کس تون تینا ذاتی اختلاف آتے تینا وڑاٹ ذاتی و ظلم کنگ کپنہ۔ غیرت نا پین آ تینا جان ے ہم ایلو کنا ایتنگ کینہ۔ نورانا فرزند اگہ کہ سفنگا سس۔ تو او نا است ہمو دشمن آلا کر یکہ۔ و لے ننا

رسم ٹی ہراوختا کہ کس کسے باہوٹ مننگ تو اونا پن و پشت ئے کس ہر فیک بیرہ اودے ضرورت مند خیال کنتنگ۔ اودے پن ناخلیس ان کھنگ کن تینا باہوٹ ٹی استنگ۔ ولد اپوران و دے اونا خیال داری ئے یک دن مف کہ اودے گڑاس مرے۔ اگہ خدا کپ کہ اودے دشمن ہمو باہوٹ ٹی خلے تو اونا خون نابدلہ ئے باہوٹ تر و کاہنگ کیک۔ اگہ کہ اونا چو رشتہ و تعلق داری اس ہمو بندغ تون مف۔ اونا رشتہ ہمو باہوٹ ان شروع مریک۔ اودے کل ان زیات اونا جان دوست مریک۔ اونا جان ناچفنگ کن ہر حد اسکان ایننگ کیک۔ ارمیکو ننا رسم و دود آتیٹی داہم ارے کہ اگہ اسہ دشمن اس نا ارٹی بریک۔ نامونا تینا کاٹم ئے شیف کیک۔ نے ان معافی خواہک تونی اودے تینا انا عزت اٹ معاف کنگ کیسہ۔ اگہ کہ ناخونی او دشمن اس مرے۔ ولے نا انا عزت نا غیرتی مننگ نا ثبوت مریک۔ لغور آ بندغ تینا دشمن ئے تینا ارٹی خلیک۔ انتیکہ ناراج ٹی داگڑا نا تصوراف کہ ن تینا ارٹی تینا دشمن ئے خلیس او تینے مڑ پان داننا رسم و دود آن خلاف ئے۔

”ای دفتر ٹی تو لوک کاریم کریٹھ، ناگمان تو اوتو اس خف تیا کنا تھا۔ ای مون ے بڑزا کریٹھ تو بندغ اس طوفان آنبار چیرا سی ے دھکھ تریسہ دفتر ٹی بس۔ دا بندغ کنے سوچنگ نا وارتنو او ازورٹ کن تن بغل کشی ے شروع کرے۔ پکڑ اصل تکلف ہم کتو۔ حالانکہ خدا گواہ ئے ای دا بندغ ئے کاٹم ان درست کتو۔۔۔ اندا سوب ئے کہ کن اچو قوم اس اف ای چو قبیلہ سیون تعلق تخرہ ای بیرہ انسان اسیوٹ انسانیت نا قدر دان اسیوٹ۔ ہرا مو انسان کہ انسانیت نا قدر ئے کیک۔ کنا ایلیم ئے کنا بازو ئے ای اودے تینا قوم انسان زئی ٹی شامل کنگ کن تیار اٹ۔ (گل ، ۱۹۸۸، ۳۶ تا ۴۳)

براہوئی افسانوی ادب ٹی ہرا کہ صنف اک نئے نظر بریرہ اوٹی کل ان زیات ہمو صفا کو ہراتا تعلق داری بندغ ناراج تون ئے۔ ہرا ادب نا تینا اسہ راج اس مریک ہراٹی ہرزبان نا دودر بیدہ تون او اونا زندنا ہریش ہمو راج ٹی اوڑدہ مریک۔ اینو ہرا کہ براہوئی انشائیہ ئے اوٹی چندی راجی ویل آتا پارہ غا اشارہ کننگا نے۔ بڑز کو انسانی زئی انشائیہ ٹی ہمو راج نا خراب انگارسم و دود آتا پارہ غا اشارہ کننگا نے۔ ہرا نا سوب ان چندی بے گناک زندان دوتے سلرہ۔ شامونا قوم نا بندغاک ہرا کہ

بندغ ے خلکسر اوقا اسہ لس بندغ اس اسکہ۔ ولے نارسم وودو آ تا سوب ان قبائلی نظام ٹی لٹ ہمو بندغ کنیک ہرا کہ دا جنگ ٹی ہم مننے۔ ائیکہ ہراوختا کہ اسہ قوم سیٹی جھیرہ اس مریک۔ تو ہمو قوم نا بندغا کن تینا لٹ و بیرے ہلنگ کن ایلو قوم نا ہندن و بندغ اس خلنگ نا کوشت ے کیرہ۔ ہرا کہ ہمو قوم نا اسہ لائخ بندغ اس مرے۔ اوفک داویل ے پوہ مفسہ کہ ہرا کہ بندغ خلکنے او تینا دو ے ارے او ہمو بندغان تینا لٹ ے ہلے۔ ولے اوفک ہمو قوم نا ہندنو بندغ اس نشانہ کیرہ ہرا کہ لائخ اس مریک۔ قوم ناخن پاننگ۔ اوقا خلنگ ان قوم اسہ بھاز بھلو جھٹکس کنیک۔ ہمو قوم نا بیخ پیش تمک۔ اونا جا کہ نا ہلنگ کن دنو بندغ چندی سال تسکان ودی مفک۔ اینو قوم اک تنزل نا گواچی اوتو بیرہ تینا ہمو رسم وودو آ تا سوب ان ہرا کہ اوفتے اسہ گچین و لائخ بندغ سیان محروم کیک۔ دا اسہ بھاز بھلو ویل سے کہ دشمنی ٹی تینا دو ان بیدس قوم نا جو اننگ آ بندغا تے گچین کر یسہ اوفتے لٹ و بیر نا پین اٹ خلے۔ اونا نقصان ہمو تم معلوم مریک کہ ہمو قوم تینا شرحالی نا کسرے کٹھے۔ پین دنو بندغ ہمو قوم ٹی ودی مف۔

راج ٹی ویل اک ہمو وختا کا ٹم ار فیہ۔ ہراوختا کہ بندغ نا قدر کم مرے۔ ناراج ٹی گڑاس ہندو رسم وودو اریر ہراتیان چندی زنداک بر باد مریرہ۔ دنکہ نیارٹی ناراج ٹی ہمو حیثیت تحک۔ کہ اودے اسہ سہدار سینا وڑاٹ استعمال کننگ۔ اوتینا چنک سنی نا وخت ان چندی ڈکھ وویل آ تا گواچی مریسہ بسونے۔ ہندن مریسہ ہنگ ے۔ اونا قدر و قیمت بیرہ گڑاس زر جوڑ مسونے۔ اگہ زن تینا نیارٹی تا زند آ فکر کین تو ناراج ٹی نیارٹی عزت مریک۔ اونا زبہا آ چندی خونک مریرہ۔ اینو اسکان نیارٹی نا بابت ٹی بچو ہیبت اس برداشت مفک۔ اونا سوب دادے کہ ناراج اسہ غیرت مندراج سے۔ ہراٹی بیرہ عزت نیارٹی ے۔ اونا ہر حرکت تینا خاندان کن عزت نا سبب جوڑ مسونے۔ ایلو پارہ غا غور فکر کین تو نیارٹی جنگ تیٹی ایمنی کن استعمال کننگا نے۔ نیارٹی ہرا جنگ نا پٹ ٹی کائے اوڑے جنگ ختم مریک۔ مخلوق ے جنگ و شر آ تیان بچفک۔ اگہ خدا کپ کہ جا گہ لُس خون مرے۔ ہموڑے نیارٹی خون تے بشقنگ ناز راع جوڑ مریک۔ اگہ نیارٹی لمہ مرے تو قبلہ پاننگ۔ مہربان مرے تو چنانا زند جنت جوڑ مریک۔ اگہ زانیفہ مرے تو ہمسفر پاننگ۔ زندہ آسرات جوڑ مریک۔ خوشحالی نا علامت

نیاڑی جوڑ مریک۔ ولے ایلو پارہ غانن تینا راج نا جہالت ے ارین تو ننے جہالی نا تہارمی نظر بریک۔

ہر مقام ے نن نیاڑی ے ایلو جاگہ تیا ایٹنگ کیہہ ہمو مقام ے اگہ نن زندنا ہرنخ ٹی ایتن تو نن نیاڑی نا مقام ایلو راج نا مخلوق ان بھاز بھلن مریک۔ ولے جہالت نا تہارمی ننے داگڑ اتیان ہراڑے ایننگ کن یلہ کیک۔ اگہ نیاڑی تینا زبان ٹی گڑ اس پسند کے تون اودے بے غیرت پانہ۔ اگہ تینا زند ٹی تینا مرضی ے استعمال کے تو اودے نن بے شرم پانہ۔ اگہ کس ان او نا زندنا بابت ٹی مرضی اریٹنگے تو اودے نن تینا بے عزتی سرپند مرینہ۔ نیاڑی تینا باوہ وایلم نا عزت نا سبب ان تہوی زندنا خاخر ٹی ہشنگ برداشت کیک۔ ولے تینا باوہ وایلم نا پین آچو داغ اس اتنگ کپک۔ تہوی زندنا نیاڑی قربانی ایتک۔ ہرا کہ ناراج نا اسہ بھلا ویل تیان اسٹ ے۔ پیرانگا ہفتاد یا ہشتاد سال نا عمر ٹی سر مسوس ولے بیرہ ہفتاد ہزار روپیہ آسہ بیغلہ مسٹرھ اس برام کریس۔ دا فکر کنگ نا مقام ے۔ کہ دا ترقی نا دور ٹی دسکان نیاڑی کیک نا سودا منگ ٹی او۔ اوفا زند دسکان واپار تا دو ٹی او۔ ہرا وختا وخت بدل مریک۔ ناراج ان داویل ارفیٹنگ؟

”درے نن شہید اس تیغ اٹ ی بس کنے ار فے امرء وطن نا حال؟ پاریٹ بہ کہ وطن نا حالت اک بھاز خراب ہر نیمہ خاخری ے۔۔۔ حالیت جوان منگ تواف پین خراب منگ ے۔۔۔ راج سم تا گواچی مس و منگ ے۔۔۔ ضمیر اک بہا مسر و منگ ے۔۔۔ ہر کہ پین انت وڑ مرے۔ پارے گڑا داسکان نم کنا وجود نا ہمو ڈوڈ ے انگہ پہہ مٹرے ہرا درڈ کہ کنے مرک کن درے (حیات، ۲۰۱۵، ۱۳) راج نا حالیت ہر وخت بدل مریسہ کرینے او منگ ٹی ے۔ ہر بندغ پانک کہ راج ٹی اسہ ایمنی نا وخت اس مرے۔ تا کہ راج ٹی رہینکو کا ک تینا وخت ے جوانی ٹی تدلیفر۔ ولے ناراج ٹی ہمو مخلوق رہیننگ ہرا کہ تینا راج و تینا ڈے نارکھ وچیٹ کن تینا کاٹم تا صدخہ تسونو۔ دا ڈے نا ہر مش و جل و تلار و بیابان اک داگڑا نا گوا مسونو کہ ہر بندغ تینا ڈے نا خاطر ان تینا چنا وور نا تے قربان کرینو۔ ہرا وختا کہ ہیئت تینا مخلوق نا عزت ونگ و ناموس آ بسونے تو اوفا بڈا تینا توشہ تون اوار تو فک مسونو۔ دا ڈغار نا ہرخل اوفا دتر تیان خیسن مسونے۔ آجونی مفت اٹ ملیپک کہ ہر بندغ دوئی کیتہ۔ ناراج نا

مخلوق مدام تینا غیرت اٹ و عزت اٹ تینا وخت کے گدر بیغینو۔ ولے اینو ہرا کہ حالیت ملک نائے اودے پاش کنگ اودے جوان پانگ ناوڑاٹ اٹک۔ اونا سوب دادے کہ ہر بندغ تینا ڈے ٹی ہندن رہینگ کہ اونا است ٹی مدام خوف ودی مسونو۔ اینو اسٹ اس تینا است نا حالیت کے ایلو پانگ ان خوف کیک۔ ہر بندغ ایلو بندغ ان خلیک اودے تینا و تینا چنا تا خوف مدام دست گیر کرینے۔ ہر صحتون پیش تموکا بندغ شام تون سلامت ار اغا سینگ کیک یا نہ۔ دانا چوٹک اس خلنگ مٹک۔ اینو ہرا کہ بندغ وطن نا خواجہ غاک جوڑ مسونو۔ اوقا ضمیرک خاچو کو۔ ہر بندغ اسٹ ایلو نا بابت ٹی ہیٹ کنگ کے تینا کاٹم نا بدل سر پندر میک۔ اینو ہمو وخت بسونے ہرا کہ تینا وخت کے عزت ٹی گدریفنگ خوایرہ۔ انتکہ ہرا بندغ حق نا توارے بڑا کرینے اودے مینٹ تینا مصیبت آتا مونا سلو ہی تمانے۔ تینا خواری و ایلو تا بے ضمیری ہر بندغ کے غیرت ان شاغانے۔ درونا ورن تینا غیرت و ایلو فا عزت و شان کن قربانی تسونو۔ ولے اوقا ہمووڑ دا وفتے تون اینا۔ اینو ہر بندغ فریشان کے کہ اونا ہیٹ اونا چند ناخ ٹی تمک۔

”اسہ نن اس خلیل جبران کنا مہمان مس جوان گپ خلکن۔۔۔ چندی سر حال آتیا مجلس مس۔۔۔۔۔ سہب اتون رخصت نا وخت آپارے نارائی ہر گڑا گنج ء ولے کوشٹ کرتین کن اسہ آ دینک اس ہم تخ (حیات، ۲۰۱۵، ۱۳)

اینو راج ٹی ویل دادے کہ ہر بندغ ایلو تیبی کسوتی پٹنگ نا کوشٹ کے کیک۔ ہر بندغ تنقید کنگ نا کوشٹ کے کیک۔ ایلو تیا ہور ارفنگ نا کوشٹ کے کیک۔ ایلو تیبی خرابی پٹنگ نا کوشٹ کے کیک۔ ولے اینو اسکان تینے کس ارتینے۔ تینا ذات کے کس پٹینے تینا ضمیر کے کس احتساب کتنہ۔ اینو اگر راج ٹی ہر بندغ تینا ضمیر کے احتساب کن پیش کے۔ توراج ٹی نا انصافی نادرک ملپروئے۔ ہر بندغ شر آتیا تینا مینٹ تینے پانا د کروئے۔ ہر بندغ تینا راج و تینا مخلوق نا عزت کے مینٹ کنگ آ مجبور مروئے۔ اگہ کس اس اسہ غلطی اس کیک۔ نن اونا غلطی کنگ نا سبب کے ارینگ ان بیدس اودے غلط پانہ اونا زندنا جوانی کے کل کے گیرام کینہ۔ نن دا سوچ پنہ کہ دا بندغ کے ہرا مجبور یک دامقام آ سر کرینو۔ انت دا تینا لمہ نا پڈان دا گڑا تے ہیل کرو سس۔ نہ بلکن ناراج اودے دا گڑا غا مجبور کرے۔

کہ اودا کاریم نے کے۔ اینوکس ناشرافت نے اونا کمزوری سرپند مروکا بندغ بھازے ولے اونا بڑزانگا شرافت نے سرپند مروکا بھاز کم نے۔ ہر بندغ راج ٹے ایلوتے قصور وار پانک ولے اینو اسکان تینے کس احتساب کرینے۔ تینا خامی تے پٹنگ ناکوشست نے کرینے نہ، نہ، نہ!!

”اسہ دے سیاہ کونا خل تیان اینگ اسہ بد حال۔۔۔۔۔ اگری پوش۔۔۔۔۔ نت شپاد۔۔۔۔۔ سردرا۔۔۔۔۔ پتر و آنک۔۔۔۔۔ بارن آجوڑتھون۔۔۔۔۔ ملاس و بیگنن باپست خلوک ء بندغ اس خنٹ۔۔۔۔۔ اوڑان ارفیٹ نی دیراس؟ نا حال انتے دن ء؟ پارے ای بندغی (انسانیت) اٹ کنے نماشارانا بندغ اک داحال آسر کرینو۔“ (حیات، ۲۰۱۵، ۱۸)

بندغ راج ٹی بھازارے ولے بندغ ہمو وختا بندغ پاننگ ہراوختا اوٹی بندغی مرے۔ ہرادے ن انسانیت پانہ۔ اینودنیا گروٹنگ ٹی ہر بندغ اختہ نے۔ ہر بندغ نے دنیا نازیب وزینت بھاز دوست بریک وبتنگ ٹی نے۔ ولے او فتنے داسما ف کہ بندغ نا اسہ بھاز بھلو مقام اس ارے۔ اونا قیمت دنیا نا گڑا تیان بھاز زیات نے۔ ہرادنیائے خدا جان ہمو بندغ کن جوڑ کرینے او بندغ دنیا ٹی تینا حیثیت نے ختم کرینے۔ ہر اصفاٹ اک بندغ نے فرشتہ غاتیان افضل جوڑ کر لیسر۔ او فتنے گیرام کرینے۔ ہرا گڑاک ہمو بندغ کن جوڑ کننگا سر۔ او فتنے بندغ ان زیات اہمیت بتنگ۔ اندا سوب نے کہ بندغ نا قیمت منہ روپیہ جوڑ مسونے۔ اگہ بندغی راج ٹی مرے تو ہمو راج ایمنی نامثال جوڑ مریک۔ ولے ن ناراج اینوزر نا گروٹنگ ان تینا خن تے پدین کننگ نے۔ ہرا بندغی راج نا مخلوق نے بکار اسکہ اودے ختم کننگا نے۔ اگہ راج اندا اوٹا مسقی ہم مس تو اونا انجام ایلو قوم تیان بار مریک ہرا کہ بربادی نا نمونہ جوڑ مسنو۔

کھٹیا:

دنیا ٹی ہر بندغ راج سیان تعلقہ اری تخک۔ ولے ہمو بندغاک ہرا کہ راج ٹی تینا مقام اس جوڑ کرینو او فتنہ پشنت ٹی چندی ہمو گال اک ڈھکوک او۔ ہرافتیا ن بندغی ظاہر مریک۔ ایتکہ ہرا راج ٹی

بندغ ناقبت متو۔ اور ارج مدام بے سہوب مریک۔ اونا ہر سہوبی ناراز ہموایکینی مریک ہراڑے کہ زند
 ے تیر کیک۔ اینو انشائیہ براہوئی افسانوی ادب نامہوشخ ے ہراٹی حقیقت نگاری بھاز زیات مسونے
 ۔ اونانگوندانگانگ نوشت اسہ فکرسینا کلہوئے ایٹک۔ راج ناراجی ویل آتاڈس ونشان ایٹک۔ اگہ خوانو کا
 قاری انشائیہ ناہر لوظ ناروح ے ارنگ خوائے تو اودے سہاتمک کہ ہر لوظ راج نامہو پردہ غاتے پاش
 کنگ ناکوشست ے کیک ہرا کہ لس آ بندغ ناوس ان تیر مریرہ۔ ہر بندغ زندٹی تینا ویل آتے ایسری
 کن کوشست کیک۔ ولے راج ٹی ہرا کہ ویل اک ننا خلقت ے دست گیر کرینا وفتے کس نانظر ٹی
 اتنگ ایلو تادڑ دخوری زندنا اصل مقصدے۔ تین کن ہر بندغ تینا وڑاٹ کوشست کیک ولے جرات
 اظہار ہمو اہمیت او حوصلہ ناپن ے ہرا کہ ایلو تیکن اوفقا حق تیکن ہراسٹ نا ویل ے ایسر کنگ کن توار
 بڑز اکنگ۔ مخلوق ٹی بندغی ودی کنگ۔ زندنا اصل مقصدے۔ ننے ناراجی ویل اک کل ان زیات
 نوشتہ غامبیٹی دو بریرہ۔ قلم نوشتوک ناکل ان بھلا اظہار ناراز راع ے۔ ہراٹی نوشتوک تینا خیال و فکر ے
 ایلو تسکان سرکنگ کن نت و دوخلیک۔ ایلو مخلوق ے پامدار کنگ اوفتے پنت شونی کنگ کیک۔ تاکہ ننا
 راج اسہ اینوراج اس پانگے۔ ہر بندغ تینا زندے جوانی اٹ تیر کے۔ اینوراج مبیٹی تڑا وڑا امنگ نا
 سوب دادے کہ ناراج نا نوشتوک اک تینا قاری تے ہمو کسرے رغامنگ ٹی بے سہوب مسونو ہراڑا ان
 راج پرامن جوڑ مریک۔ انشائیہ ہمو ویل آتے پاش کنگ او ایلو تسکان تینا خیال آتے سرکنگ کن
 استعمال کنگ۔ ولے طنز و مزاح نا طب انشائیہ ے پین زیات چس ایٹک۔ ہراڑا ان قاری ے تجسس
 ودی مریک کہ تینا انشائیہ ے مکمل خوانے۔ اوڑا فیصلہ ے ہلدینگ تاکہ قاری ہمو ویل نا ایسری کن
 تعینٹ فیصلہ کے کہ دانا پدانت منگ کیک۔

کتاب آک

کامل، القادی (۱۹۷۰) شروع،، براہوئی اکیڈمی پاکستان کوئٹہ۔

گل، خداداد، (۱۹۸۸) ”اٹ و مٹ“ براہوئی ادبی سوسائٹی پاکستان کوئٹہ۔

حیات، عنخوار (۲۰۱۵) ”ٹیمبو“، براہوئی ادبی سوسائٹی پاکستان کوئٹہ۔